

ALLALIM UN MAMBALIKAS
(Folktales that Speak)

A Storybook in Limos-Kalinga

by

Orlando Awingan
Luis Balutoc
Tomas Banatao

Summer Institute of Linguistics, Inc.
Translators Publishers

1977

2nd Printing

53.11-377-3.1C

54.20PD-776023BG

Printed in the Philippines

Published
in cooperation with
Bureau of Elementary Education
and
Institute of National Language
of the
Department of Education and Culture
Manila, Philippines

This book was published by funds awarded by the
Ramon Magsaysay Foundation to the Summer Institute
of Linguistics for International Understanding.

Additional copies of this publication may be obtained
from: Fillit
Box 2270
Manila 2801

FOREWORD

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and language within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting superstructure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second language learning into two steps--literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Department of Education and Culture of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

JUAN L. MANUEL
Secretary

PREFACE

The purpose of this book is to help speakers of Limos-Kalinga achieve skill in reading their own language as a bridge to literacy in Pilipino. It is also hoped that the stories will remind the readers of their rich cultural heritage as Kalingas.

These stories were written by Mr. Tomas Banatao, Mr. Luis Balutoc and Mr. Orlando Awingan at a Writing Workshop held at the Bagabag, Nueva Vizcaya Center of the Summer Institute of Linguistics during November-December, 1976.

We are grateful to Mr. Perry Macabuhay and Mr. Rodolfo Barlaan of the Translators Committee of the Philippines for the Pilipino versions of the stories which are located at the back of the book.

Carol Porter

Kathleen Bosscher

Summer Institute of Linguistics

Listan Nat Bogas Ditun Iblu

Sadatun Duwan Abeng	Luis Balutoc	1
Si Asun Umoy Manganup	Orlando Awingan	4
Lastug Kan Kaanusan	Tomas Banatao	9
Da Silay Kan Dogga	Luis Balutoc	12
Ayu Kan Bulak	Orlando Awingan	15
Sadatun Duwan Mansunud	Luis Balutoc	22
Donglayan Kan Gammelayan	Tomas Banatao	25
Bogan	Orlando Awingan	30
Da Doggan Kan Luwang	Luis Balutoc	32
Bateled Opat	Tomas Banatao	37
Naiyugud Datun Allalim	Perry Macabuhay	39
Sin Pilipino	Rodolfo Barlaan	

Sadatun Duwan Abeng

Inggaw namingsan, ummoy datun duwan abeng nanilaw si tukak.
Lumogsad da man sit sulung, inimus dit dakol kan tukak, tukak,
pigan katabat tabam?

Summungbat si tukak, bakbakbak, singkatabal lawa.

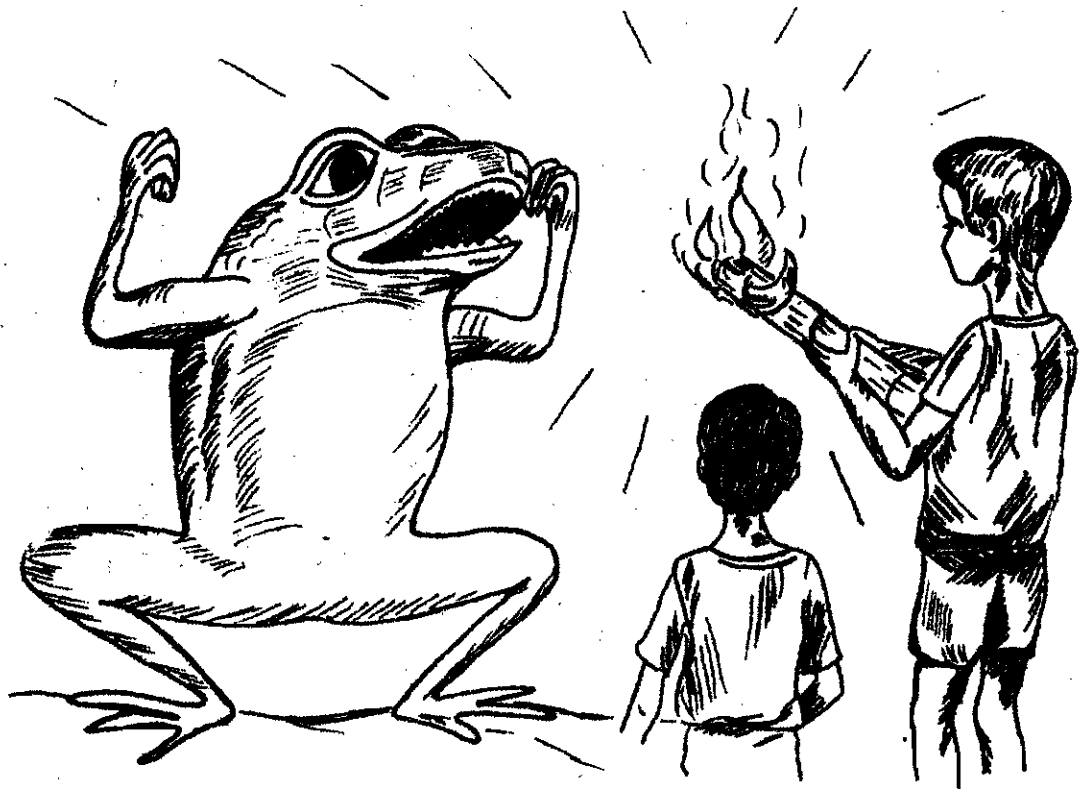
Tinaynan da ot ummalis da. Inggaw da man sit osan
bananaw, inimus uman didit dakol un, tukak, pigan katabat tabam?

Summungbat dit osan tukak,
bakbakbak, duwan katabal lawa.

Utdi tinengyan da uman,
ummalis da si osan bananaw.
Inggaw da man sit osan bananaw,
inimus da uman, tukak, pigan
katabat tabam?

Sumungbat man dit osan
tukak, bakbakbak, tulun katabal
lawa.

Kanan dat duwan abeng un, siyad alan ta di ta tulun kataba din taba na. Ot malnoban takun mansusunud. Itdon tat dit bang-oga sunud ta din singkataba manggogwaan ta din duwan kataba.

Dinokmaan dit dakol. Ingkussad dit tukek ot natukas sit bananaw man, naisobsob dit silaw dat dit danum. Kaysan dal lawan nanolwap ta naid silaw da. Dumatong da man sit boloy, imbaga dat dit ama da dit kingwa da. Utdi binagbagaan dit ama da dida un, sat maawit ta siyad awiton ta. Adsan ta awiton dit adi ta maawit.

Si Asun Umoy Manganup

Awad kad tun sin algawan, nagasmok Asu dit umoy manganup sin Bateled Anyang. Kaysan sit maiwalnak dit init. Dumatong man sit tuktuk dit bateled, nang-illong yan ta amod dit bannug nan nantagada. Laweng ta sad nantupakana dit abut Atibboboli. Maid man angсан Atibboboli, nangam-aminanan simpit dit ebot Asu. Nakasugkayat si Asu ot nakassalasalapaw kapon sit bananaw. Mailan man Ugsan dit namananaw, nakakimut ta kananan nu siya dit dogdogon Asu. Lumagtukot dinuklus na

dit kagullunan. Indaladal na dit sukbut Siguk ot naamin nabtak dat iplug na.

Awad kad si Siguk iningaw sit ad-adayyun man-ab-abilaga man-ik-ikutu. Maila na man si Ugsan dit manukdukus, nagasmok na dat iplug na. Figa kal lawa, kanan dit angos na. Tuttuwa ta inaman ilan dat iplug na, maida pulus nabun-an ta naamin dan nabtak. Nan-iibil si Siguk, nanggalugalut dit angos na.

Gumngat diyot umoy nandalum. Maidalatum man sit pusinan Kuis, imbaga na dit panggop na. Sad ummoyak situ, Apu Kuis, ta idalum kut Ugsan nanabbok sit sukbut ku ot naamin nabtak dat iplug ku. Talona maid padan sigab ditun angos ku.

Ah! Masapula ayaban taku si Ugsa ta sumalyaon ditun kolti nu apay dinabbok na dan iplug Siguk, kanan Kuis.

Pinulis daan si Ugsa. Inlugi dat sumalya sit dumatong si Ugsa.

Kuis: Apay ka Ugsan dinabbok nu kanu din sukbut ud Siguk ot naamin nabtak dat iplug na? Dakola sungbatam situn gubun di pusina di.

Ugsa: Tuttuwa nat, Apu Kuis. Yoong bokona ginagalak ta laus nangkikimut kussiya kan Asun dit manukdukusa kumatam.

Kuis: Ah! Ayaban yut Asu. Siya gayam gapu na.

Dummatong si Asu.

Kuis: Sika, Asu, antud sungbatam nu apay un nakassalasalapaw kal lawa kanu ot nakaogyat si Ugsa. Sumalapaw mampay, nadabbok na dan iplug Siguk.

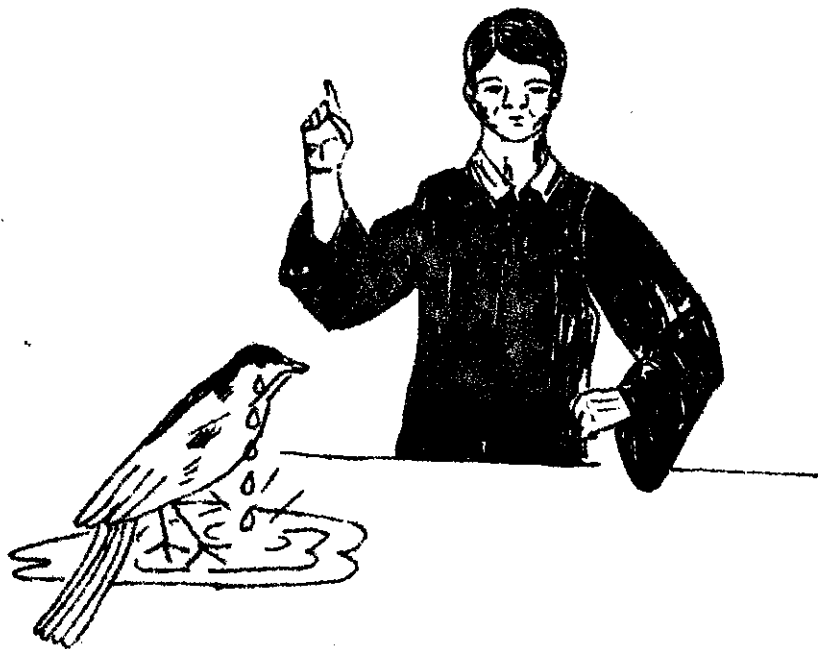
Asu: Ay, Apu Kuis, mangaasi ka ta bokona gingalak pay di, ta nangam-aminan Atibbobolin simpit dit ebot ku siya man nakasugkayatak ot nakassalasalapawak.

Kuis: Ay, ayagan yu man nat osan Atibbobolin man-isupita lawa.

Dummatong si Atibboboli.

Kuis: Apay ka Atibboboli un simpit nu kanun ebot ud Asun mantutupak. Maid mit kingwa na kan sika.

Atibboboli: Sadin nakwaana siya, Apu Kuis. Tinubot na dit abut ku ot maida talon angsak. Talona asad dit katoy ku, siyad nampitak si ebot na.

Mantutummog si Kuis. Lumunga man di, kinebkeb na dit lamesaan.

Kuis: Maid in-inon tat di ud Siguk ta maawatan ditun usgadun bokona ginagalan Ugsan yinam-an dan iplug nu. Ikeyun nalawa ta papuuton yut din boboloy yu.

Inon pay dinat yoong, kayngan mampay dat iplug kut di, kanan Siguk kan dit sumibosibok. Man-iibil kampay yan dit kumiyakiyang. Ingganat tun satun mansipsip-ok payyon danat siguk.

Lastug Kan Kaanusan

Awad kad tun sin-algaw un man-aninyan Lastug, umoy si Kabibi makaani kuma. Umadani man sit uman Lastug, inyam-amug nat long-ag na, kama si ilan di malong-ag. Asi pay manulsulkud. Utdit ilan Lastug talona adi na makaani. Imbaga na, manalan ka, lakay. Sakad pay makaani ka. Sumimay kal lawa.

Kaysan na lawa sin boloy da Kaanusan. Dumatong man kan da Kaanusana mansusunud un ulila, inimus na nu awad aniyon da. Kanan da un summungbat, andi, yoong bang-og. Napiya ta dummatong ka ta aniyon takun sin akikitan.

Inul-ulnug Kabibi un, umoyak makaanit din anin da Lastug yoong adinak tinuttuwa. Asi yu damagon din ani da ot duwan uyun nal lawa. Utdit damagon dan naalat anin da Lastug, tuttuwan duwan uyun. Kanan Kabibi un, nu sakon din nang-anit di, adu, yoong maid nangwa ta ta sinungangaak.

Utdit linapuwat dat anin da Kaanusan. Kanan Kabibi kan dida, satun ibagak, siyad koon yu. Mang-aniyaka ossaan. Man-asug osa, mangaloy kan mamintok kayun duwa.

Utdin sit duwan algaw dit ani dan adu dit inaloy da kan pinintok dan pagoy ot adi na payyan nakaanán dit umán bang-og onta inyam-amug Kabibi.

Nasdaaw dadit tagu ta duwampulun uyun dit bang-oga uma ot adu payyan dit adi na naanin pagoy. Kanan Kabibin, sanat adi yu maani, itdon yut danat udum. Manalanakon ta umoyak tumulung sidat makasapul kan sakon. Ot kaysanon.

Siya si Apudiyus nin un inyam-amug na nat long-ag na, kanan dat tagu. Siya di din manpapadaon ta dan tagu un kanan Apudiyus.

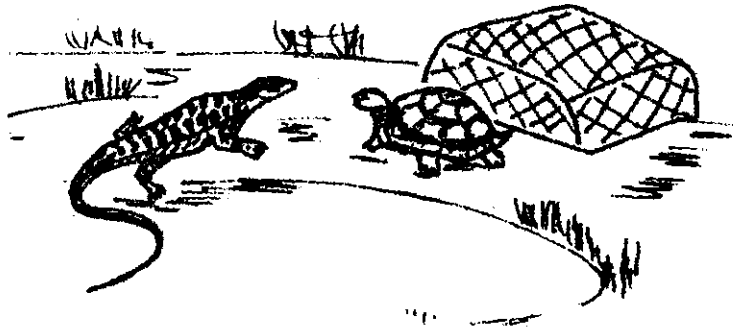
Da Silay Kan Dogga

Mallaus man si Silay sit pong-ad dit kayu, inila nat Dogga utdit dalam dit balulang. Inimus na, ngadan nat inumbogam?

Balulang un kingwan aman masulpak, kanan Dogga.

Lumakson ka ud ta masuyopak pay, kanan Silay.

Lummakson si Dogga, naipasalit Silay. Masuyop man si Silay, ginalutan Dogga, asi ginumtik. Lumikna man si Silay, manalan, yoong maid ayona ta nagalutan dit balulang. Mambilbilagkung man, nayam-an dit balulang, asi na lummakson.

Manalan man indasana uman si Doggan mantutupak sit sog-on da dit iyukan. Sin nat koom mantutupak sinat sog-on nat gusi?

Satun gusi, tawid ku kan ina, dinanumana ta uminumak nu mauwawwak, kanan Dogga.

Di ud ta uminumak pay, kanan Silay.

Oni ta kumasiiwak, kanan Dogga.

Adim lokwaban yan ta alak dit tasa.

Umadayu man si Dogga, inagpadan Silay. Nabukal dat iyukan, tinugtug dat Silay.

Kaysan si Silay. Dintong na uman si Doggan mantutupak sit labaw dit boklata nandikudikus. Laweng ka, Dogga, gusi kanam sidat iyukan, kanan Silay. Ngadan nat nantupakam, kanana.

Satu, tawid ku kan aman tutuppakan. - Nu mabanikollak, man-illongaka mampoyyaawan, kanan Dogga.

Padasok ud pay mampoyyaaw mantupak, kanan Silay.

Oni ta lumsaak, kanan Dogga.

Summakyat si Silay, nakaogyat si boklat, binalikosanat Silay. Nambuwabuwangti man si Silay, nakulsu dit kupsit na.

Kaysan si Silay, dintong na uman si Doggat dit mangintiyang dit malong-aga mansugnad pay sit apuy dit intin lunglungwag. Dogga, padasom ta patoyak sika, aduwon nat uyung nu kan sakon, kanan Silay. Ngadan nat kokoom sinat? kanan Silay.

Mam-abbilagak ta nan-omosak situn oomsana tawid kut dit apuk, kanan Dogga.

Di ud ta man-omosak pay, kanan Silay.

Oni ta kumasiwwak, kanan Dogga.

Ilan man Silay, nabaluan tun oomsam, kanana. Lummayug si Silay sit lunglungwaga inti. Natoy ot ummamaamang si Dogga.

Ayu Kan Bulak

Ummoy si Ayu nammatipoy sit umat tun sin-algawan. Man-ulin man nangoy sit potpotaw. Insamak na dat iplug Kuup. Masm-as om ta kanon soonin Bulak, kanana ot pinungsan na didan nilakba.

Sumikung man di illoggong nat dit anglan dat iplug. Ayagana si Bulak, yoong dumnut Bulak un man-al-alimok sit pappaway.

Masulsulit man di, annat si Kuup un mansinsinta. Nantupak sit atutung. Man-imus kan Ayu nu awad innalanat dat iplug na. Ayu, awad kad inalam sidat iplug ku, kuwam duwa, kuwak osa.

Ayu: Maid gapud innilak si iplug nu.

Kuup: Ayu, awad kad inalam sidat iplug ku, kuwam tulu, kuwak osa.

Ayu: Maid innalak si iplug nu.

Kuup: Ayu, inalam kad dat iplug ku, kuwam lima, kuwak duwa.

Ayu: Maid gaggapud innalak si iplug da Kuup.

Adi nan talon mabuknut dit butik Kuup. Mandaldalludug dit luwa nan sumibosibok. Iyakona lawa, innon pay Ayu adin amod kumaasi, kanana. Tumaud man di, insikadul na dit atutung un napnut dit luwa na ot inanud nat Bulak kan dit inggaw sit laglagud.

Man-untuwa man si Ayu, maid dit abeng na. Igganan mangus-ussaul ot maid adi na man-imusan.

Lumaus man kan Aggola, inimus na, Aggola, maid kad pinanlaus nu kan Bulaka anak ku nambalitik ata na.

Aggola: Nallaus udot, dalam yan ta antud tipoy kun aggola, kanakot mangulliwod manalan kan Kolen Baliwon.

Kaysan uman si Ayu, dintong nat Buwaya.

Ayu: Buwaya, maid kad pinallaus nu kan Bulaka anak ku nambalitik ata na.

Buwaya: Inggaw kanad situ. Manggodong ka ta andid tipoy kun buwaya, kanakot mangulliwod manalan kan Kolen Baliwon.

Kaysan uman si Ayu. Nan-abat da kan Banaya.

Ayu: Banaya, maid kad pinallaus nu kan Bulaka anak ku nambalitik ata na.

Banaya: Inggaw kanad situ yoong kadalán. Man-uway ka yan, kanakot mangulliwod manalan kan Kolen Baliwon. Alam tun bulligan ta dumatong ka kad sooni kan Alan Baliwon, nu pailana dat kutu na sad kut-umom.

Iwalagis Ayu dit luwa na ot igga na uman.

Dumatong man si Ayut dit boloy Alan, nailan Bulakot kananán, ina koom ummoy situ, unaypay nu nasaliditak un kanon Alan.

Kolen: Bulak, annat sinungsung ku.

Bulak: Si inán ummoy mang-ila kan sakon.

Kolen: Napiya, kanok sooni nu labi nat osa, asik si mawakas nat osa.

Ilam yan datun kutuk, kanana kan Ayu.

Ayu: Antu.

Kolen: Kut-umom.

Kut-umon Ayu dit bulligan kad kumanitun, al-alog-og si Alan.

Masulsulit man di, binuktan Alan dit osan silod dit boloy na. Ikeyu masuyop situ, kanana kan da Ayun man-ina, asi na inyonob. Maid padan dit bulung da Ayun man-ina. In-inon tat tu kanon dita oniyon kan Kolen, kanan Ayu.

Mantangad da man sit alisut, inggaw si Biyugana ag-aguduudan.

Ayu: Biyugan, iway nun udduudan tigangay dikamin kanonon kan Kolen Baliwon.

Kolen: Ayu, ngadan nat koon yu?

Ayu: Iyal-allalimak si Bulak ta adi na makasuyop.

Biyugan: Padason yu man isulong nat ulu yun.

Ayu: Kidong situn bagang kul lawa. Biyugan, iway nun udduudan tigangay dikamin kanonon kan Kolen Baliwon.

Dakolan dit inabutan Biyugan sit alisutot olog dan inoy. Intaud Biyugan didad dayadaya. Insakyab na didat dit gawis iyug.

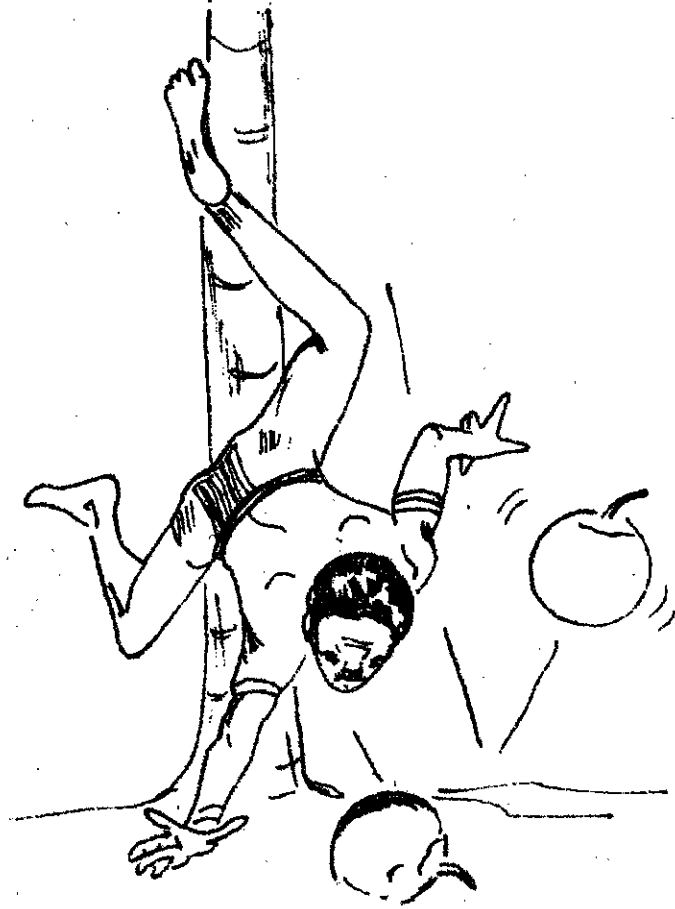
Mapukaw man si Alan, nabitilot inaman ilan da Ayu, maid da. Lumaksunot agubonad lagud, maid sungsungona. Man-agub

man sid daya, sinungsung na dida ot inunud na dida.
Makaaguagub sit angisol da ingganat indasana dit inggawan da.
Dakngona man dit pong-ad dit iyugona inggawan da, imusona nu
inon dit nan-oooy da.

Ilam nat koon danat alaga ta sad koom, kanan Ayu.

Amaan Alan ilan dit koon dat alagan gumusad ot sad
koon payan dit sumakay. Nansuwakkit. Nan-ikid langitang dit
summakay. Inggaw man sit abak na, tinog-ad Ayu dit simbuliga
iyug. Dinaplut nat Alan, ot naotdag. Naibalnok dit ulu na
man, natoy. Lumsa da Ayun man-ina ot ida winasay dit ulu
na.

Mangwa man da Ayut diyon, kaysan dat dit boloy Alan un
dakodakol, un-unaya kokokwa pay. Siyad ininggawan daon.

Sadatun Duwan Mansunud

Sada Huwan kan Fedulu, mansunud da, yoong adi da matakung ta manggulagula da. Adi da mangkakkakan kan manlollonok si boloy.

Si Huwan, inggaw gayyom na ot napiya dit koon da ta amina kanon da manggogwaan da. Kanayuna man-abaabat da un umoy man-ay-ayaw si uduma boboloy umoy manggan-ganas. Nu awad isidan dit osa kan didat napiya, ina kampay itdan dit osa.

Mansomsomok man si Huwan, laweng dit mamutanat dit masubosubog dan mansunud, napiya dit koon dat dit gayyom na. Nangwa si sikap ta mangil-ana nu kamaan dit napiya un gayyom sit lawenga sunud.

Ina pinatoy dit osan kannelu na, asi na nan-omos dit dalan dit kannelu. Nilogloganan inamin dit ulu na.

Maabus man, nanukduklesa ummoy sit gayyom na. Dumatong man sit paway dit gayyom na, gumminga un, gayyom, innon tun kook, taguwonak ta kummatoyak si tagu.

Umisdung man dit gayyom na, tuttuwan pasig dala dit ulu na kan long-ag na. Sumungbat man dit gayyom na kananan, ay, gayyom, siya nat adik piyaon ta sumaglat kal lawa kan dikemi.

Kaysan si Huwan nanukdukus uman, dumatong man sit paway dit sunud na, gumminga un, sunud, taguwonak ta kummatoyak si tagu. Umila man dit sunud nat dit paway, pasig dala dit ulu na kan long-ag na. Dagusa lummayug si Pedulun sunud na, ot dinokmaana dit iman Huwan innilnok na utdit boloy, un adi na yan inimus nu apay kummatoy. Ina immos asi na badutan sit abusonan omson. Mambadubadut manon pinakanana. Maabus man mangan, asi na inimus nu sin kawad dit pinatoy na.

Ummoy Huwan impuyut, yoong dakngon da man kannelu, ot nilangon dan duwa, asi da indallay sit boloy Pedulu ta ida inutu, asi da kinana duwa.

Ulay laweng nat sunud nu, taguwon dika nu nasigab nat ipasamak nu. Ulay napiya nat gayyom nu, adi dika matagu nu nasigab nat isamak nu.

Donglayan Kan Gammelayan

Sada Donglayan kan Gammelayana man-asawa, maid anak da yoong napiyad ugali da kan gasat da un gummoloy.

Sin-algawan, umoyak manganup, kanan Donglayan. Siniluwanat asu nan nabugi. Kaysanon sit ginubat. Naila na man dit ugsa, ingkaddad nat asu na. Manggaul man dit asu nan nabugi un aaggomanat silu. Naipultug dit ukon dit asu na ot siyad nanikmat sit ugsa. Matalok si Donglayan.

Awad kad si Gammelayan un asawan Donglayan, mambayu pay sit timpun ummoyan Donglayan nanganupan. Dummatong si Angtan tinulunganat Gammelayan sit binayu na.

Maabus man dit binayu da, ita man-omos ta asi ta oni man-asug si manganan taku nu dumatong si asawak kan dit inanganup. Mangisid-an taku nu mangalat ugsa, kanan Gammelayan.

Yoong inggaw da man sit sulung, pinatoy Angtan si Gammelayan. Kinannat utok na kan dinildilanat dala na. Asi na inyanud dit long-ag Gammelayan. Yoong inggaw akita dala un natab-unan sit loplop.

Kaysanon si Angtan sin boloy da Gammelayan kan Donglayan. Inniggana amin dit luput Gammelayan. Kama pay sit ilan Gammelayan. Nan-asugon si Angtan sit dakol un lalanggan ta mangisid-an dat dit ugsa nu mangalat Donglayan.

Utdit masdomon, dummatong si Donglayan un nanggimatat ugsa. Nangiawat adu si Angtan sit babuy. Asi na inutut dit dakola banga. Mautu man dit tipoy Angtan, nangan da. Gummongda si Donglayan un ummun-una. Asit Angtan gummongdat dit aminonat simbangan isna kan simbangan tipoy. Nasdaaw si Donglayan, yoong sat somsomok na, manlugading nin si Gammelayan.

Mabigat man di, awad kad tun natab-unana dalan Gammelayana nambalin si gowak. Tummaud sit otop dit boloy asi na kanana, Donglayan, atopay nankakakan yut dit ugsa. Kananat dit mangisonosonot sit ugud na.

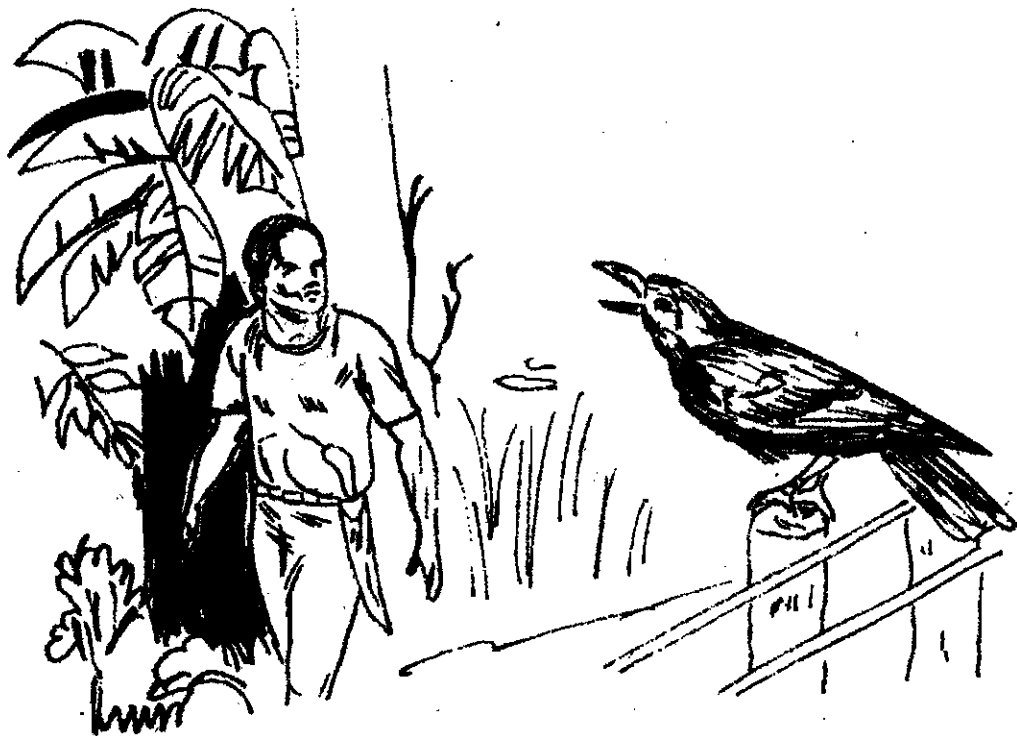
Donglon man Angtan di un maipooy kan siya dit ugud dit gowak, imbagana kan Donglayan, alam ta ipituk nu. Dinokmaan Donglayan dit gowak, inyagasaas na kan Donglayan, iggaak sin alang ta asim bukatan si bigat. Maidon dit pagoy ku ta

inamin Angtan, kinan un asawam. Innigganat gowak sit alang ta naawatena dit kanan gowak.

Utdin imbagan Donglayan kan asawa nan Angtan, ita mang-omos ta naatubbak. Inggaw da man sit sulung, kulukulungan nat ulum ta asiyak sooni maisongwat, kanan Donglayan. Man-ukung man si Angtan un mankulukulung, binakag Donglayan dit bagang ud Angtan. Asi na inyanud sit sulung.

Kaysanon si Donglayan sit boloy. Dumatong man sit bukatana dit alang, nailana si Gammelayan nan dit asawa na. Kama pay sit alang un napnut di pagoy. Maabus man tuwa nakwa, nalagsak da Donglayan kan Gammelayan un man-asawa.

Bogan

Sadit osan algaw, inggaw da kanud man-asawan alan sin bateled Makilkilang.

Si Bogan dit babain alan. Ummoy nangantilat dit uma dan inggaw sit osan bateled. Nasdoma lawa, maid dumdumatong kan siya.

Nabegut kanu si Alanot manalan sit osan bateled. Pakuyanat asawa nan Bogan.

Bogan, kanana man; maid tumbang.

Bogan, kanana uman; maid tumbang.

Makaibilan dit mampakuy. Iwalagis na kad dit luwa na, asi na kapakpakuyan.

Waw Bogan, kanana kanu man, napungsan nanolyod dit pita kama pay sit luwa nan iwalagis nan manaludaluwog.

Siya nat kidul kan udana kanan taku, nu magasmok Alan si asawa nan Bogan, pakuyana.

Da Dogga Kan Luwang

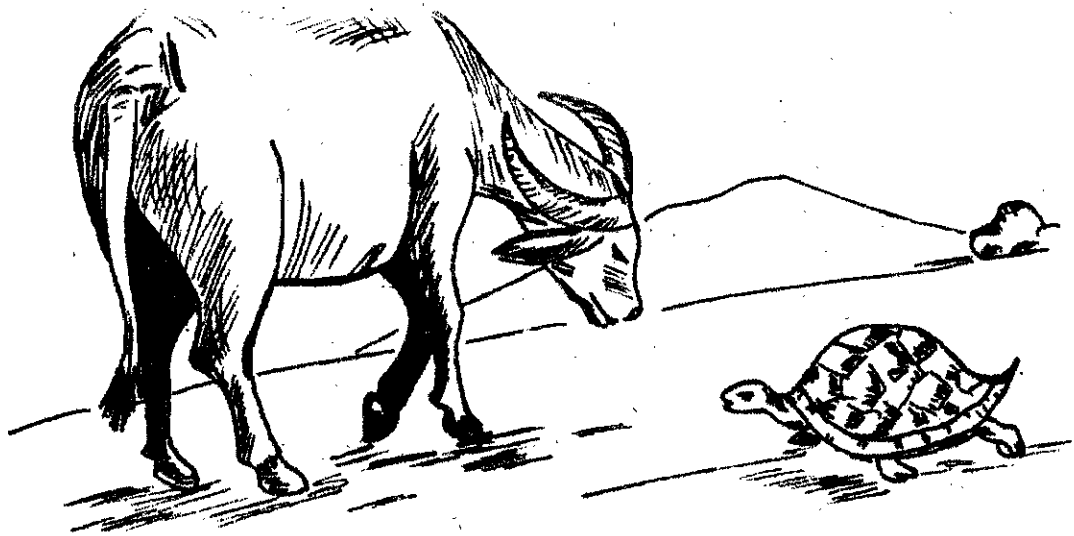
Man-abat man da luwang kan dogga, dinuladulan luwang si dogga. Kanan luwang kan siya un, dogga, makaodas ka pay si kanom nu siya nat mangkikiyang nu?

Sumungbat man si dogga, ay nu mantodtoddak ta nin adayu nat manaktakak kan sika. Nantulag da un, mantodtoddak ta, ta mangil-an ta nu sin dit nabilog kan ditan duwa.

Kingwanan dogga, ina miniting inamin dat pada nan dogga. Sat kingwa dan, nailnob dat doggan naamin sit kabatebateled di bateled un manodongngol nu mampakuy si luwang.

Utdiyon ummoy si dogga kan luwang ot nantulagan da nu innon dit koon da. Ilan tad umunan dumatong sin bateleda nangatut di, kingwanan dogga un nangitudu utdit bateleda nangatu. Mangoy kat tun kapon situ ta mangoyak situn biik, kanana.

Utdiyon nansaganat luwang. Manlakkat tan, kanan dogga ot insibud luwang dit toddaka naid si kamaan.

Inggaw man sit osan bateled si luwang nampakuy, dogga, inabak kuwon sika. Yoong nampakuy dit osan dogga un, antuwak situwon utdit bateled un adayu.

Ot iniggan payyan luwang un dit manoddak, ta kanan nabilog gayam si dogga, ot amo kabilbilgan luwangan dit manoddak ta kanana nu inabak dogga.

Inggaw man uman sit osan bateled, nampakuy. Yoong nampakuy uman dit osan doggat dit osan bateled ot nasdaaw si luwang ta adayu dit inggawan dit doggan nampakuy. Nabannugon si luwang, yoong adi na piyaona mabainan, ot innigga na amina kaboolanan manoddak.

Mampakuy man sit dakngona dit nampakuyan dit dogga, nampakuy uman dit osan dogga utdit osan bateled.

Adi naon si luwang ta nabannug, yoong pinapilit nan dintong dit intudun dogga un dakngon da. Dumatong man antut doggan man-eemeng un kanana kan luwang un, inabak ku man sikan.

Utdi nabainan si luwang ot ingkussad nat dogga man
nabiik dit kulkulung na. Ingga nat diyon maamin mabiik nat
kulkulung danat luwang.

Sadit daan nan mangikussad kan dogga, nampapada dit
kulkulung dat luwang kan da kabayu.

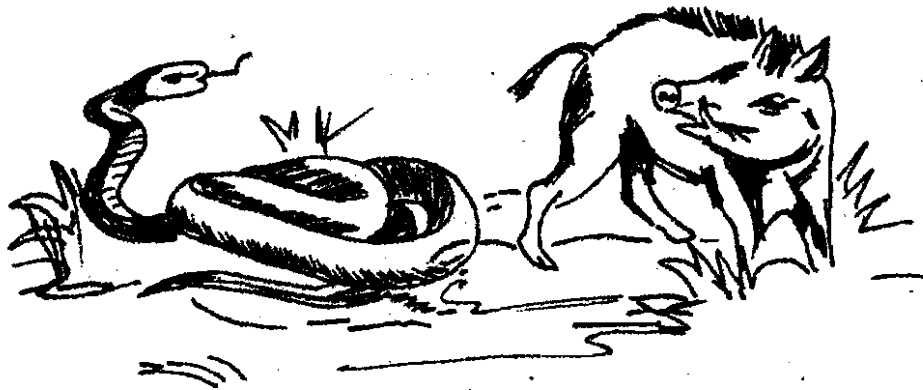
Bateled Opat

Sadit bigbigat di Duminggu, umoy ta manganup, Gullek, kanan Lakwek. Tapay-an, kanan Gullek. Innalan Lakwek dit paltug na. Kaysan dat din Bateled Opat.

Inggaw da man sit dalan, inul-uhnug Lakwek dit kokwan di diya bateled un ayan da, nu mauma kanu tun bateleda satu, ulay nu bang-og onnu dakol, siya payon un opata uyun nu pagoy nat aniyom, kanan dit ugud dat namangun tagu. Ot somsomkok kad sinnad dumumaana dan uduma maalat di nu adi padana kanan tun panunut ku ot siyad mamadasan ta.

Masulit man di, inggaw dad gumaloggog kan umawewek sit ponaad dit bateled. Ot inalan Lakwek dit paltug na ot gummusad da. Umadani da man sit aw-awewek, iselep da, nandikudikusan dit boklat dit osan baboy. Ot mansalak dat duwan baboy utdit dinokmaan dit boklat. Pinaltugan Lakwek dat duwa ot naitagom dit boklat. Amod dit talok da Lakwek kan Gullek.

Somsomkon man Gullek dit ul-ulnug Lakwek sit ininggawan
dat dit dalan, tuttuwan maikustu dat opata naala ta tulu dat
babuy un napatoy, maikapat dit boklat.

NAIYUGUD DATUN ALLALIM

UTDIN PILIPINO

Ang Dalawang Bata

Minsan, may dalawang batang magkapatid na pumaroon sa batis upang mangilaw ng palaka sa pamamagitan ng sulo. Nang sila ay nasa batis na ay tinanong ng panganay ang isang palaka na kanilang nakita, "Palaka ilang saping na ang iyong taba?"

"Bak, bak, bak, isang saping pa lamang," ang sagot ng palaka.

Umalis sila at lumipat sa ibang lawa. Muli, nakakita sila ng isang palaka.

"Palaka, ilang saping na ang iyong taba?" ang muling tanong ng panganay sa palaka.

"Bak, bak, bak, dalawang saping lamang," ang sagot ng palaka.

Umalis uli sila at lumipat na naman sa ibang lawa. Nang makakita silang muli ng palaka ay nagtanong na naman ang panganay.

"Palaka, ilang saping na ang iyong taba?"

"Bak, bak, bak, tatlong saping lamang," ang sagot ng palaka.

"Hulihin na natin dahil tatlong saping na ang kanyang taba. Isang saping sa bunso nating kapatid at ang dalawang saping ay pagtig-isahan natin," ang pasiya ng magkapatid.

Hinabol ng panganay ang palaka subalit siya ay sinipa nito. Bumagsak siya sa tubig at ang kanilang dalang sulo ay namatay.

Umuwi ang magkapatid na walang ilaw. Sa bahay isinalaysay nila sa kanilang ama ang nangyari.

"Anumang bagay ang ating madadala ay ating dalhin subalit ang hindi natin kaya ay iwan natin," ang sagot ng kanilang ama.

Ang Pangangaso Ni Aso

Isang araw si Aso ay nakaisip mangaso sa bundok ng Anyang kaya umalis siya kinabukasan pagsikat ng araw. Pagod na pagod na siya nang dumating sa tuktok ng bundok kaya nag-pahinga muna siya. Sa malas ay naupuan niya ang bahay ni Langgam. Nang hindi na makahinga si Langgam ay kinagat niya ng ubod diin ang puwit ni Aso. Sa gulat ay napalundag si Aso at nagtatatakabong tumalon sa lawa. Si Usa na naliligo sa lawa ay natakot nang makita si Aso. Inisip niya na siya ang hinahabol ni Aso kaya bigla siyang umahon at nagtatakbo sa loob ng kugonan. Di sinasadya ay natapakan niya ang pugad ni Siguk at nabasag niya ang mga itlog nito.

Si Siguk na nasa di kalayuan ay nagbibilad sa araw at nag-aalis ng kuto sa kanyang katawan. Nang makita niya si Usa na nagtatatakbo at patalon-talon ay naisip niya agad ang kanyang mga itlog. "Maaaring may nangyari," sabi niya sa sarili. Nagkatutuo ang kanyang hinala sapagkat nang kanyang tingnan ang kanyang mga itlog ay wala isa mang natira, lahat ay nabasag. Umiyak si Siguk sa labis na sama ng loob.

Dahil sa nangyari si Siguk ay pumaroon sa hukom upang magharap ng dimanda. "Kagalang-galang na Hukom, naparito po ako upang magharap ng reklamo laban kay Usa na tumapak sa aking pugad at binasag ang aking mga itlog. Talagang napaka-sakit po sa aking loob ang nangyari."

"Ah, kailangan tawagin natin si Usa para tanungin kung bakit niya tinapakan ang mga itlog ni Siguk," ang sabi ng hukom.

Sinundo ng pulis si Usa at ang inbestigasyon ay nagsimula agad pagdating niya.

"Usa, bakit mo tinapakan ang pugad at binasag ang mga itlog ni Siguk," tanong ng hukom. "Malaki ang iyong pananagutan sa kasong ito dito sa hukuman," patuloy ng hukom.

"Tutuo po, kagalang-galang na Hukom, subalit hindi ko po sinasadya iyon. Natakot po ako kay Aso na tumakbong papunta sa akin," sagot naman ni Usa.

"Ah, ipatawag si Aso. Maaaring siya ang may kagagawan nito," sabi ng hukom.

Dumating si Aso.

"Aso, mayroon kang dapat panagutan dito," sabi ng hukom.

"Bakit basta ka na lang nagtatakbo, natakot tuloy sa iyo si Usa. Nang siya ay magtatakbo rin ay natapakan niya at nabasag ang mga itlog ni Siguk."

"Ay naku, kagalang-galang na Hukom, maawa kayo sa akin, hindi ko po sinasadya iyon. Kinagat po ako ni Langgam sa puwit kaya ako nagulat at patakabong nagtatalon," nagsusumamong sagot ni Aso.

"Ah, ipatawag nga ninyo ang Langgam na iyon na basta na lang nangangagat," utos ng hukom.

Dumating si Langgam.

"Langgam, bakit mo kinagat sa puwit si Aso na wala naman ginagawang masama sa iyo?" tanong ng hukom.

"Ganito po ang nangyari, kagalang-galang na Hukom," simula ni Langgam. "Umupo po si Aso sa aking bahay at nabarahan niya ang hingahan ko. Mamamatay na po ako, kaya kinagat ko siya sa puwit," pagsasalaysay ni Langgam.

Tumungo ang hukom, at matapos makapag-isip ay tumunghay siya sabay pukpok ng malyete sa kanyang mesa. "Wala tayong magagawang anuman sa kaso mo, Siguk. Napatunayan ng hukuman ito na hindi sinasadya ni Usa na basagin ang mga itlog mo. Umuwi na kayo at pag-usapan na lang ninyo itong mabuti," pasiya ng hukom.

"Bakit nagkaganoon? Papaano ang mga itlog ko," sabi ni Siguk habang umiiyak. Habang daan ay patuloy siyang umiiyak.

Hanggang ngayon ang siguk ay patuloy pa rin humihikbi, umiiyak sila dahil sa itlog.

Si Mayabang At Si Mabait

Isang araw nang si Mayabang ay nag-aani sa kanyang kaingin ay dumating si Kabibi upang maki-ani. Nagbalat-kayo siya sa pamamagitan ng kanyang agimat at siya ay neging isang matandang hukluban. Gumamit siya ng tungkod sa paglalakad at nang makita siya ni Mayabang ay nag-anyo siyang mahina at walang kakayahang mag-ani. "Umalis na kayo, tanda," ang bulyaw ni Mayabang, "hindi na ninyo kayang mag-ani at dagdag na pabigat pa kayo sa akin."

Umalis si Kabibi at nagpunta sa bahay ni Mabait. Nagtanong siya sa magkakapatid na ulila kung sila ay may aanihing kaingin. "Mayroon po, pero napakaliit lang," ang sagot nila. "Mabuti at napunta kayo rito dahil aanihin na namin ang maliit na kainging iyon," ang kanilang dugtong pa.

"Nagpunta ako sa kaingin ni Mayabang upang maki-ani subalit hindi nila ako pinayagan," ang salaysay ni Kabibi. "Pero mababalitaan ninyo na maliit lang ang kanilang ani, walong-daang bigkis lang." At nabalitaan nga ng magkakapatid na walong-daang bigkis lang ang naani ni Mayabang. "Kung ako lang sana ang nag-ani sana ay nag-ani sila ng marami. Pero wala tayong magagawa, hindi nila ako pinayagan."

At sinimulan na nilang anihin ang kaingin ng magkakapatid na mabait. "Ito ang masasabi ko sa inyo," paala-ala ni Kabibi, "ako na lamang mag-isa ang mag-aani. Magluto ang isa sa inyo at ang dalawa naman ay magbiting ng palay sa kamalig."

Makaraan ang dalawang araw na anihan, maraming palay na ang naibibitin at naiimbak sa kamalig subalit napakaraming

palay pa rin ang di pa naaani sa maliit na kaingin, dahil pinarami ni Kabibi ang palay sa pamamagitan ng kanyang agimat.

Ang mga tao ay nagtataka dahil walong-libong bigkis ng palay ang naani sa napakaliit na kaingin at marami pang natitira na di naaani. "Gaano man ang matira at hindi na ninyo maaani ay ibigay na ninyo sa iba," sabi ni Kabibi. "Aalis na ako upang tulungan naman ang iba na nangangailangan sa akin," dugtong niya. At si Kabibi ay umalis na.

"Marahil siya ay Diyos na nagbalat-kayo lamang," ang sabi ng mga tao. "Kaya kailangan pakisamahan natin ang lahat ng tao ng pantay-pantay."

Ang Butiki At Ang Pagong

Nang minsan magdaan ang butiki sa tapat ng isang punongkahoy nakita niya ang pagong na nasa ilalim ng nakataob na duyan. "Ano iyang hinihigaan mo," tanong niya sa pagong.

"Ito ay duyan na aking higaan. Ito ay ginawa para sa aking ng tatay ko," sagot ng pagong.

"Bumaba ka riyan at matutulog din ako," ang utos naman ng butiki. Bumaba ang pagong at nakipagpalit ng lugar sa butiki. Subalit nang ang butiki ay natutulog na, itinali ng pagong ang duyan at patakbong umalis. Nang magising ang butiki natuklasan niya na ang duyan ay natatalian kaya hindi siya nakaalis agad. Naggagalaw siya ng husto sa loob ng duyan hanggang sa ito ay masira at siya ay makalabas.

"Umalis siya at muli ay natagpuan niya ang pagong. Ang pagong ay nakaupo sa tabi ng bahay-pukyutan na nakabitin sa puno ng kahoy. "Ano ang ginagawa mo sa tabi ng bangang iyan?" tanong ng butiki. "Ang bangang ito ay pamana sa aking ng nanay ko," ang sagot ng pagong. "Dito ako umiinom kung ako ay nauuhaw," dugtong pa niya. "Maaari ba akong makiinom?" tanong ng butiki. "Maaari, pero mamaya na dahil paalis ako," sagot ng pagong. "Huwag mo munang bubuksan iyan at kukuha pa ako ng baso," pahabol na sabi ng pagong habang papaalis siya.

Nang malayo na ang pagong ginalaw ng butiki ang bahay-pukyutan. Nabulabog ang mga bubuyog na nasa loob at siya ay pinagkakagat.

Umalis ang butiki at sa kanyang paglalakad ay nakita niya ang pagong na nakaupo sa nakalukay na sawa. "Salbahe ka,

pagong," sumbat ng butiki, "sabi mo ang mga bubuyog na iyon ay bangang inuman."

Napansin ng butiki ang kinauupuan ng pagong; "ano iyang inuupuan mo," tanong niya. "Ito ay upuang pamana sa aking ng aking ama. Dito ako nagpapahinga kung ako ay napapagod," paliwanag niya. "Maaari bang magpahinga rin ako sa iyong upuan?" tanong ng butiki. "Co, maghintay ka at bababa ako," sagot ng pagong, at ang pagong ay bumaba.

Umakyat ang butiki subalit ang sawa ay nagising at sa pagkabigla ay pumulupot sa kanya. At natalop ang kanyang balat sa pagpupumilit niya na makawala.

Umalis ang butiki upang hanapin ang pagong. Natagpuan niya ang pagong sa isang pagawaan ng asukal at dito ay isang matandang lalaki ang nagpapaningas ng apoy sa ilalim ng kawa ng kumukulong asukal. "Papatayin kita, pagong," ang sigaw niya, "marami ka nang kasalanan sa akin na kailangan pagbayaran mo."

Napuna ng butiki na ang pagong ay payapang nakaupo sa tabi ng pugon. "Ano ang ginagawa mo riyang," tanong ng butiki. "Nagpapatuyo ako ng aking katawan dahil kapapaligo ko lang sa paliguan iyan na pamana sa akin ng aking lolo," sagot niya sabay turo sa kawa ng kumukulong asukal. "Maaari bang maligo rin ako?" tanong ng butiki. "Oo, sandali lang at aalis ako," sagot ng pagong.

"Maganda ang iyong paliguan," papuri ng butiki sabay talon sa kumukulong asukal. Noon din ang butiki ay namatay.

Si Ayu At Si Bulak

Isang araw si Ayu ay nanguha ng gulay sa kanilang kaingin. Nang pabalik na siya, nagdaan siya sa parang at nakakita siya ng pitong itlog ng kuwago. Tuwang-tuwa siya at nasabi sa sarili, "Mabuti at may ihahain na ako kay Bulak mamaya," at kinuha niya ang mga itlog at inilagay sa basket.

Nang dumating siya sa bahay ay inilaga niyang lahat ng mga itlog sa lalagyan ng pagkain ng baboy. Tinawag niya si Bulak ngunit naroon siya sa bakuran at naglalaro.

Mayamaya ay may dumating na kuwago na humihikbi. Dumapo siya sa patay na puno na may guwang sa loob. "Ayu," ang tawag niya. "Kung kinuha mo ang itlog ko, ibigay mo sa akin ang isa at sa iyo na ang dalawa," ang sabi ng kuwago.

"Wala akong nakikita sa mga itlog mo," ang sagot ni Ayu.

"Ayu, kung kinuha mo ang mga itlog ko, ibigay mo sa aking ang isa at sa iyo na ang tatlo," muling pag-uusisa ng kuwago.

"Hindi ko kinukuha ang itlog mo," ang muling sagot ni Ayu.

"Ayu, kung kinuha mo ang mga itlog ko, sa iyo na ang lima, pero ibigay mo sa akin ang dalawa," ang pagsusumamo ng kuwago.

"Wala akong kinukuhang itlog ng kuwago," ang matigas na sagot naman ni Ayu.

Halos hindi na makahinga ang kuwago dahil sa kahihikbi dahil sa tama ng loob. "Walang awa si Ayu kaya ako'y aalis na," sabi niya. At ang kuwago ay umiiyak na umalis.

Nang siya ay lumipad, natumba ang patay na puno na ang guwang ay napuno ng kanyang luha at si Bulak ay naanod ng agos

nito at napunta sa batis.

Hindi nagtagal, nalaman ni Ayu na nawawala ang kanyang anak. Kaya sinundan niya ang agos ng tubig sa batis at kanya ring pinagtatatanong ang lahat ng kanyang nakikita.

Nang makakita siya ng talangka ay tinanong niya ito, "Talangka, hindi mo ba nakitang dumaan dito ang anak kong si Bulak na may ginintuang mata?"

"Dumaan siya dito pero nang sabihin kong maghintay muna siya at bibigyan ko siya ng ulam na talangka ay hindi niya ako pinansin at nagpatuloy siya patungo kina Kolen sa Baliwon."

Nagpatuloy si Ayu sa paghahanap at nakakita naman siya ng buwaya.

"Buwaya, hindi mo ba nakikitang dumaan dito ang anak kong si Bulak na may ginintuang mata?" ang tanong ni Ayu.

"Nandito siya kani-kanina lamang. Sinabi ko sa kanyang maghintay muna siya sandali at bibigyan ko siya ng ulam na buwaya pero hindi niya pinansin at nagpatuloy siya patungo kina Kolen sa Baliwon," ang sagot ng buwaya.

Nagpatuloy na naman si Ayu sa kanyang paghahanap at nasa-lubong naman niya ngayon si banaya.

"Banaya, hindi mo ba nakitang dumaan dito ang anak kong si Bulak na may ginintuang mata?" ang tanong ni Ayu.

"Nandito kanina pero umalis na. Sinabi ko nga sa kanyang maghintay muna sandali pero hindi niya ako pinansin at siya'y nagpatuloy kina Kolen sa Baliwon," ang sagot sa kanya ni Banaya. "Kunin mo itong mga buto ng sitao na may pakpak para kung datnan mo ang higante at papaghanapin ka ng kanyang kuto at ipakain sa iyo ay nguyain mo ito," patuloy pa niya.

Pinahid ni Ayu ang kanyang luha at nagpatuloy na muli sa kanyang paglalakad. Nang dumating si Ayu sa bahay ng higante ay nakita siya ni Bulak. "Inay, bakit ka nagpunta rito; mas mabuting ako na lamang ang kainin ng higante," ang sabi ni Bulak.

Dumating si Kolen.

"Bulak, may naaamoy ako," ang sabi niya.

"Ina ko ang naaamoy mo. Nandito siya at dumadalaw sa akin," ang sagot ni Bulak.

"Mabuti, kakain ako ng isa sa gabí at isa sa madaling araw," ang sabi naman ni Kolen.

Fagkatapos ay pinapaghanap ni Kolen si Ayu ng kuto sa kanyang ulo.

"Heto, oh!" ang pagkukunwaring sabi ni Ayu.

"Kainin mo," ang utos ni Kolen.

At nginuya ni Ayu ang buto ng sitao na may pakpak at nang marinig ng higante ang malutong na kinain ni Ayu ay napahalakhak siya.

Mayamaya ay binukasan ng higante ang isang kuwarto ng kanyang bahay. "Ayu, dito kayo matutulog ng anak mo," ang sabi ni Kolen. At pagkapasok ni Ayu ay isinarado na ni Kolen ang pintuan.

Balisang-balisa si Ayu at ang kanyang anak. "Anong gagawin natin? Kakainin tayo ni Kolen mamaya," ang sabi ni Ayu.

Nang tumingin sila sa dingding ay may nakita silang pukyutang gumagawa ng butas.

"Pukyutan, dalian mo ang paggawa ang butas dahil malapit na kaming kainin ni Kolen," ang sabi ni Ayu.

"Ano bang ginagawa mo Ayu?" ang tanong ni Kolen ng marinig ang mahinang usapan sa loob ng silid.

"Kinukuwentuhan ko si Bulak dahil hindi siya makatulog," ang sagot ni Ayu.

"Subukan mo kung lulusot na ang ulo mo sa butas," ang sabi ng pukyutan.

"Hindipa-~~maari~~, kasinlaki pa lang ng leeg ko ito," ang sagot ni Ayu. "Dalian mo lang ang pagbubutas mo, Pukyutan, dahil malapit na kaming kainin ni Kolen," ang patuloy pa niya.

Nang malaki na ang butas para makalabas sila ay kinuha sila ng pukyutan at inilipad niya sila sa itaas ng puno ng niyog sa bandang timog.

Nang magising ang higante ay gutom na gutom siya. Finuntahan niya sina Ayu at natuklasan niya na wala na sila roon. Lumabas siya at inamoy ang bandang hilaga subalit wala siyang maaroy. Inamoy niya ang bandang timog at naamoy niya sila at sila ay kanyang sinundan. Lagi niyang nilalanghap ang kanilang amoy hanggang sa matagpuan niya sila. Nang makarating siya sa puno ng niyog na kinaroroonan nila, tinanong ng higante kung papaano sila umakyat doon.

"Tingnan mo kung papaano ang ginagawa ng mga langgam at gayahin mo," ang sagot ni Ayu.

Tiningnan ng higante kung papaano ang ginagawa ng mga langgam na bumababa at ganoon din ang ginawa ng higante. Umakyat siya ng patiwariik. Nang siya ay nasa gitna na, tinagpas ni Ayu ang isang bawig ng niyog at ito ay bumagsak sa higante.

Ang higante ay nahulog na una ang ulo at siya ay namatay.
Bumaba si Ayu at ang kanyang anak at kanilang pinalakol ang
ulo ng higante.

Pagkatapos ay nagpunta sila sa malaking bahay ng higante
na puno ng kayamanan at doon na sila nanirahan.

Ang Dalawang Magkapatid

Si Juan at si Pedro ay magkapatid, subalit sila ay hindi magkasundo at madalas sila ay nagtatalo o di kaya ay nagsusumbatan. Hindi sila kumakain na magkasama at ni hindi rin sila dumadalaw sa isa't-isa.

Subalit si Juan ay may kaibigan, lagi silang magkasama sa mga lakaran, pamamasyal at maging sa mga pagdiriwang. Lagi silang nagbibigayan sa kanilang pagkain kaya kung ang isa ay masarap ang ulam, masarap din ang ulam noong isa.

Minsan ay nakaisip si Juan ng paraan kung paano masusubukan ang kabutihan ng isang mabuting kaibigan at nang isang masamang kapatid. Umalis siya at naparoon sa kanyang bukid at pinatay ang isa sa kanyang mga alagang tupa. Pagkatapos binasa niya ang kanyang katawan at ulo ng dugo nito.

Pagkatapos ay patakbo siyang naparoon sa kanyang kaibigan. "Kaibigan, tulungan mo ako, ako ay nakapatay ng tao!" ang sigaw niya nang siya ay dumating sa bakuran ng bahay ng kanyang kaibigan.

Nang dumungaw ang kanyang kaibigan nakita nito na ang kanyang katawan at ulo ay basang-basa ng dugo. "Ikinalulungkot ko, kaibigan, hindi ko gusto ang ginawa mo kaya hindi kita matutulungan. Ayaw ko na masangkot kami sa kaso mo," ang sagot niya kay Juan.

Patakbong umalis si Juan at nang siya ay dumating sa bakuran ng kanyang kapatid ay sumigaw siya, "Kapatid ko, kailangan ko ang tulong mo, ako'y nakapatay ng tao." Nang makita siya ng kanyang kapatid na basang-basa ng dugo ang

kanyang katawan at ulo, talon agad ito at sinalubong siya. Inalalayan siya ni Pedro hanggang sa makapasok sa loob ng bahay. Hindi muna nagtanong ang kanyang kapatid. Hinintay muna siya na makapaligo, at makapagbihis. Pinakain siya, at pagkatapos kumain ay saka lamang nagtanong kung nasaan ang tao na kanyang napatay.

Umalis ang magkapatid. At siyempre, tupa ang kanilang natagpuan nang sila ay dumating sa bukid ni Juan. Matapos makapag-ihaw ay umuwi na sila na dala ang iba pang karne sa bahay ni Pedro at doon na nila ito niluto.

Kahit na masama ang iyong kapatid, maaasahan mo pa rin ang kanyang tulong kung may masamang manyari sa iyo. Kahit na mabait ang iyong kaibigan, hindi mo siya maaasahan kung may masamang manyari sa iyo.

Si Donglayan At Si Gammelayan

Ang mag-asawang Donglayan at Gammelayan ay walang anak ngunit sila ay may magandang kaugalian at suwerte sa kanilang bahay.

Isang araw pumunta sa pangangaso si Donglayan. Tinalian niya and kanilang kagampan aso at isinama niya ito sa gubat. Nang makakita siya ng usa ay ipinahabol niya ito sa kagampan aso. Subalit ang aso na hawak niya sa tali ay umungol at lumabas mula sa kanya ang isang tuta na siyang humuli sa usa. Si Donglayan ay natuwa.

Kasalukuyan nagbabayo ng palay si Gammelayan, ang asawa ni Donglayan, nang si Donglayan ay umalis upang mangaso. Sa pagkakataon ito dumating si Angtan at tinulungan niya si Gammelayan sa pagbabayo ng palay.

Nang sila ay matapos na niyaya ni Gammelayan si Angtan na maligo sa batis. "Tayo nang maligo," sabi niya, "dahil magluluto pa tayo mamaya pagdating ng aking asawa. Magluluto tayo ng masarap na ulam kung siya ay makakapag-uwi ng usa."

Subalit nang sila ay nasa batis na, pinatay ni Angtan si Gammelayan at kanyang kinaid ang utak at ininum ang dugo nito. Pagkatapos ay kanyang ipinaanod sa batis ang katawan ni Gammelayan. Lingid kay Angtan ay isang patak ng dugo na natatakpan ng dahon ang naiwan sa batis.

Si Angtan ay umuwi sa bahay ng mag-asawang Donglayan at Gammelayan. Isinuot niya ang mga damit ni Gammelayan at siya ay naging kumukha nito. At pagkatapos ay nagsaing siya sa isang malaking katingan.

Gabi na nang dumating si Donglayan na pasan-pasan ang nahuling usa. Naghanda ng isa pang katingan si Angtan at maraming karne ng usa ang kanyang niluto. Pagkatapos na makapagluto ng ulam ay kumain na sila. Naunang umayaw si Donglayan at matapos ubusin ang kanin at ang ulam ay saka lamang umayaw si Angtan. Nagtaka si Donglayan subalit naisip niya ra marahil si Gammelayan ay nagdadalantao na.

Minaumagahan ang dugo ni Gammelayan ay naging uwak. Lumipad at dumapo ito sa buungan ng kanilang bahay. "Donglayan," ang tawag niya, "papaano mo naubos ang isang usa?" Paulit-ulit na binigkas ng uwak ang mga salitang ito.

Nang marinig ni Angtan ang sinasabi ng uwak tungkol sa kanya ay hinimok niya si Donglayan na patayin ang ibon. "Hulihin mo ang uwak at ipaghampasan mo sa lupa," sabi niya. Hinuli ni Donglayan ang uwak subalit ang ibon ay may ibinulong sa kanya. "Ilagay mo ako sa kamalig at buksan mo ito bukas," bulong niya. "Wala nang palay, nubos na ni Angtan, kinain nang iyong asawa." Naunawaan ni Donglayan ang uwak at inilagay niya ito sa kamalig.

Pagkatapos tinawag ni Donglayan ang asawang si Angtan. "Napakainit ngayon, maligo muna tayo," ang anyaya ni Donglayan kay Angtan. At nagpunta sila sa batis.

"Mauna ka nang maligo," ang sabi niya kay Angtan. "Unahin mong paliguan ang iyong buhok at mamaya ay ako naman ang susunod," patuloy niya. Nang tumungo si Angtan upang paliguan ang kanyang buhok, tinagpas ni Donglayan ang leeg nito. At kanyang ipinaanod sa batis.

Pagdating sa bahay binuksan ni Donglayan ang kamalig at nakita niya sa loob ang kanyang asawang si Gammelayan. Nakita rin niya na ang kamalig ay punong-puno na naman ng palay. Ang mag-asawang Donglayan at Gammelayan ay muling naging maligaya.

Si Bogan

Noong unang panahon, mayroon daw mag-asawang higante na naninirahan sa bundok ng Makilkilang.

Bogan ang pangalan ng babaing higante at pumaroon daw siya sa kanilang kaingin sa kabilang bundok upang mag-ani ng kamoting-baging. Subalit dumidilim na ay hindi pa siya nagbabalik.

Ang lalaking higante ay galit na galit, at pumaroon na rin siya sa kabilang bundok upang sunduin ang kanyang asawang si Bogan.

"Booooggggaaaannnn!" ang sigaw niya, subalit walang sumasagot.

"Booooggggaaaannnn!" ang muling sigaw niya, subalit wala pa rin sumasagot.

Umiyak na ang higante habang patuloy na sumisigaw. Pinahid niya ang kanyang luha at muling sumigaw ng napakalakas. "Hoooyy! Booooggggaaaannnn!" ang malakas na sigaw niya, at ang lupa ay nayanig. Gayon din ang kanyang luha ay nagmistulang malakas na patak ng ulan.

Iyon ang unang kulog at ulan. At hanggang ngayon tuwing maaala-ala ng higante ang kanyang asawang si Bogan siya ay sumisigaw.

Ang Pagong At Ang Kalabaw

Minsan ang kalabaw at ang pagong ay nagkita at tinuya ng kalabaw ang pagong. "Makakakita ka ba ng pagkain mo kung ganyan ka kabagal lumakad?" sabi ng kalabaw.

Sumagot ang pagong at sinabi, "Kung gusto mo, magkarera tayo at tingnan natin kung sino sa atin ang maiwan." At nagkasundo sila na magkarera upang malaman kung sino ang mas mabilis sa kanilang dalawa.

Umalis ang pagong at pinulong niya ang lahat ng pagong na magkakatulad. "Ganito ang ating gagawin," ang sabi niya, "ang bawat isa sa inyo ay umakyat sa tuktok ng bawat bundok at pakinggan kung kailan sisigaw ang kalabaw.

Pagkatapos, pumunta naman ang pagong sa kalabaw at pinag-usapan nila kung papaano ang kanilang gagawin sa kanilang karera. "Tingnan natin kung sino sa ating dalawa ang mauunang makarating sa pinakamataas na bundok na iyon," sabi ng pagong habang itinuturo ang nasabing bundok. "Diyan ka dumaan sa gawing kabila at dito naman ako sa gawing ito," ang patuloy niya.

Naghanda ang kalabaw. "Simulan na natin," sabi ng pagong at ang kalabaw ay tumakbo ng buong bilis.

"Pagong, talo ka na!" sigaw ng kalabaw pagdating sa unang bundok. "Narito na ako kanina pa," pasigaw na sagot naman ng pagong na talagang naroon na simula pa.

Mayroon pang isang bundok sa malayo at ang kalabaw ay muling tumakbo ng buong bilis. Gusto niya na mauna dahil iniisip niya na talagang mabilis ang pagong. At lalo niyang

pinag-ibayo ang kanyang lakas sa pagtakbo sa takot na ang pagong ay manalo at siya ay matalo.

Nang sumapit ang kalabaw sa nasabing bundok ay sumigaw siya. Sumigaw din, bilang sagot, ang pagong na nasa kabilang bundok naman at ang kalabaw ay nagulat sapagkat ang sigaw ay nagmula pa sa mas malayong bundok. "Naunahan na ako," ang wika niya sa sarili. Pagod na ang kalabaw subalit ayaw niyang mapahiya kaya ibinuhos niya ang matitira pa niyang lakas sa pagtakbo.

Kaagad sumigaw ang kalabaw pagdating sa sumunod na bundok. At laking panggigilalas niya nang buhat sa katabing bundok ay marinig niya ang sigaw ng isa pang pagong.

Sumuko ang kalabaw dahil sa matinding pagod subalit pinilit pa rin niya na makarating sa lugar na kanilang tagpuan. Nang siya ay dumating doon naroon ang pagong at pinagtatawanan siya. "Tinalo kita," sabi niya sa kalabaw. Napahiya ang kalabaw, at nang sipain niya ang pagong ang kanyang kuko ay nabiyak. Mula noon ang kuko ng kalabaw ay nanatiling biyak.

Noong hindi pa niya sinisipa ang pagong, ang kuko ng kalabaw ay katulad ng kuko ng kabayo.

Sa Bundok Apat

Isang Linggo ng umaga: "Gullek, mangaso tayo," ang sabi ni Lakwek. "Sige, mangaso tayo," ang sagot ni Gullek. At kinuha ni Lakwek ang kanyang baril at umalis na sila patungo sa Bundok Apat.

Habang nasa daan ay patuloy sa pagkukuwento si Lakwek ng tungkol sa bundok na kanilang pupuntahan. "Sang-ayon daw sa ating mga ninuno, kung mayroon ka raw kaingin sa Bundok Apat, gaano man daw kaliit o kalaki ang iyong kaingin, ay laging apat na daang bigkis lang, kung palay, ang iyong maaani. At sa palagay ko anuman ang kunin natin doon ay walang pagkakaiba, kaya subukan natin.

Nasa Bundok Apat na sila, at habang sila ay magpapahinga ay nakarinig sila ng pagkakaingay ng mga baboy-damo sa paanan ng bundok. Mga ingay na tila natatakot at nagtatatakbo at pagkatapos ay ang iyak ng isang nahuling baboy-damo. Bumaba sila na dala ang baril ni Lakwek. Nang sila ay malapit na, sumilip sila sa pagitan ng mga halaman at nakita nila ang isang sawa na nakapulupot sa isang baboy-damo. Nakita rin nila ang dalawa pang baboy-damo na gustong makatulong sa baboy-damong lingkis-lingkis ng sawa. Pinaputukan ni Lakwek ang mga hayop at napatay niya sa isang putok lamang ang mga baboy-damo at ang sawa. Tuwang-tuwa sa galak si Lakwek at si Gullek.

Naala-ala ni Gullek ang kuwento na isinalaysay ni Lakwek sa kanya. At tutuo ang nangyari sa kanila, apat ang kanilang nahuli: tatlong baboy-damo at isang sawa.